

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка

Природничо-математичний факультет

Кафедра інформатики і обчислювальної техніки

Кваліфікаційна робота

освітнього ступеня «магістр»

на тему

**ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ЗДОБУВАЧІВ
ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ**

Виконав:

студент 2 курсу магістратури

групи 63-фм

спеціальності

014.09 Середня освіта (Інформатика)

Бондарчук Андрій Сергійович

Науковий керівник:

к.п.н., доцент Цибко Г.Ю.

Чернігів - 2023

Роботу подано до розгляду « _____ » _____ 20__ року.

Студент (ка)

_____ (підпис)

_____ (прізвище та ініціали)

Науковий керівник

_____ (підпис)

_____ (прізвище та ініціали)

Рецензент

_____ (підпис)

_____ (прізвище та ініціали)

Кваліфікаційна робота розглянута на засіданні кафедри Інформатики і
обчислювальної техніки

протокол № _____ від « _____ » _____ 20__ року.

Студент(ка) допускається до захисту даної роботи в екзаменаційній комісії.

Завідувач кафедри

_____ (підпис)

_____ (прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ	5
1.1. Виникнення та розвиток поняття «інформаційна культура»	5
1.2. Інформаційна культура як складова загальнонародської культури	10
РОЗДІЛ 2. ІНФОРМАЦІЙНА КУЛЬТУРА: ЗМІСТ І МЕТОДИКА НАВЧАННЯ.....	18
2.1. Структура і зміст курсу «Основи інформаційної культури».....	18
2.2. Інформаційна культура як важливий елемент базової культури учнів старших класів	22
2.3. Роль і місце шкільної бібліотеки у формуванні інформаційної культури учнів середньої освіти.....	24
2.3.1. Вивчення різноманітних джерел інформації.....	28
2.3.2. Аналітико-синтетична переробка навчальної інформації	29
2.3.3. Прийоми і способи самостійного ведення пошуку інформації.....	30
2.3.4. Самостійне ведення пошуку інформації відповідно до завдань, що виникають під час навчання.....	31
2.4. Вивчення і застосування можливостей новітніх інформаційних технологій.....	34
РОЗДІЛ 3. ВПРОВАДЖЕННЯ ТА ДОСЛІДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	40
3.1. Впровадження сучасних інноваційних технології та їх використання в навчальній діяльності на уроках Чернігівської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів №30.....	40
ВИСНОВОК.....	50
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	51

ВСТУП

Сучасний світ переживає надзвичайно швидкий розвиток інформаційних технологій та зміни у способах спілкування, отримання, обробки та передачі інформації. Цей нестримний потік інформації впливає на всі аспекти нашого життя, включаючи освіту. Здобувачі загальної середньої освіти, відчуючи натиск інформаційного суспільства, повинні володіти високим рівнем інформаційної культури, щоб ефективно функціонувати у сучасному світі. У зв'язку з цим особливо актуальною постає питання розвитку інформаційної культури особистості учня, яку сьогодні можливо розглядати як один із складників базової культури людини.

Дана дипломна робота направлена на вивчення та аналіз процесу розвитку інформаційної культури учнів загальноосвітніх закладів. Визначити основні аспекти формування інформаційної культури учнів, виявити фактори, що впливають на цей процес, та запропонувати ефективні методи та підходи до розвитку інформаційної культури в учнівському середовищі.

Об'єкт дослідження - процес формування інформаційної культури учнів.

Предмет дослідження - це фактори, методи та засоби, що впливають на цей процес та сприяють формуванню інформаційної компетентності учнів.

Мета дослідження полягає в аналізі та вивченні процесів формування інформаційної культури серед учнів загальної середньої освіти. Робота спрямована на визначення факторів, що впливають на розвиток інформаційної культури серед молоді, вивчення методів та засобів, які сприяють її формуванню, а також оцінку рівня інформаційної культури учнів середньої освіти.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ

1.1. Виникнення та розвиток поняття «інформаційна культура»

Інформаційна культура як культура нового типу, сформувалася в той період, коли в рамках інформаційного суспільства було створено, нові технології для зберігання, обробки та отримання інформації, і саме вона стала відігравати роль його головного стратегічного ресурсу [1].

Вперше поняття «інформаційна культура» було введено в 1977 році в США і використано в національній програмі вищої освіти. Асоціація Американських бібліотек визначила інформаційно грамотну особистість як ту, що може розвивати, аналізувати, оцінювати та ефективно використовувати інформацію[59, с.24].

Інформаційна культура пройшла тисячолітні етапи свого розвитку. Логічно розглядати її витoki у момент переходу від формального реагування на сигнали, що є характерним для тваринного світу, до здатності людини розуміти та обмінюватися значущими інформаційними одиницями. Розвиток мови став основою цього процесу, а до появи писемності формування мови викликало розмаїття вербальних стратегій, що породжувало культуру обміну смисловою інформацією. Етап писемності зосереджував увагу на тексті, який вражав всю розмаїтість усної інформаційної культури[1].

Історія інформаційної культури людства відзначена виникненням різних криз, які впливали на розвиток цієї культури у різні епохи. Одна з найсуттєвіших інформаційних криз призвела до виникнення писемності. Усні методи збереження знань не забезпечували повної цілісності обсягів інформації, тому фіксація інформації на письмових носіях породила новий етап інформаційної культури - документальний. Цей етап включав в себе культуру взаємодії з документами, проявляючи культуру виписування фіксованого знання, культуру кодування і фіксації інформації, а також культуру документального пошуку. Обробка інформації стала

ефективнішою, змінився стиль мислення, але усні форми інформаційної культури не тільки не втратили свого значення, а й стали багатшими завдяки системі взаємозв'язків із письмовими[1].

Поява комп'ютерних технологій викликала нову інформаційну кризу, оскільки вони трансформували носії інформації та автоматизували різні процеси обробки інформації[1].

В Україні першими підняли питання формування інформаційної культури академік Української академії інформатики професор Е.П. Семенюк і доцент Харківської державної академії культури Є.А. Медведєва.

Є.П. Семенюк зазначає [19, с. 17]: «Потрібно розуміти інформаційну культуру, як ступінь вдосконалення людини, суспільства чи окремої його частини в усіх можливих видах роботи з інформацією: її отримання, накопичення, кодування і переробки будь-яким чином, в створенні на цій основі якісно нової інформації, її передачі, практичному використанню» [56].

Є.С. Медведєва пише: «Інформаційна культура як рівень знань, що дозволяє людині вільно орієнтуватися в інформаційному просторі, брати участь у його формуванні та сприяти інформаційній взаємодії» [58].

Один із авторів загальної моделі інформації М. Бургін зазначив: «Це поняття до останнього часу не має задовільного визначення. Визначення, що існували, були або занадто спеціальними, або занадто конкретними для такої важливої і поширеної сутності як інформація» [44, с. 7]. За свідченням інших дослідників, така ситуація зберігається й дотепер [28]. А. В. Нестеров пише[29]: «Є багато публікацій, що суперечать одна одній, про сутність інформації, проте проблема інформації й дотепер не розв'язана» [44, с7].

О.А. Гречихин визначає поняття інформаційної культури через інформаційну діяльність. Він дає таке визначення: «Інформаційна культура – це інформаційна діяльність аксіологічного характеру, тобто обумовлена цінностями культури» [59, с. 31].

Н.Г. Джинчарадзе в своїх вченнях зазначив: «Інформаційна культура суспільства є цілісною соціальною системою, одним із найважливіших

багатогранних чинників загальної культури людства. Що стосується інформаційної культури особистості, то науковець зазначає, що вона «вміщує в себе багатоаспектні, взаємопов'язані елементи – інформаційний потенціал, інформаційний світогляд, інформаційний менталітет, інформаційноорієнтаційну діяльність, мікро- та макроінфомодель, інфопотребу та інші»[20, с. 16].

М.І. Розенберг провів спробу систематизації наших уявлень про інформаційну культуру особистості, визначаючи її як комплексне поняття з численними аспектами. Він відмовився від обмеження цього поняття рамками інформатики, дидактики та педагогічної психології [22].

М.І. Розенберг розглядав інформаційну культуру особистості в контексті змісту загальної освіти [22]. Таким чином, він наголошує на дослідженні проблем, пов'язаних із вдосконаленням інформаційної культури в педагогічній теорії та практиці. Це включає вивчення та визначення оптимальних методик і організаційних форм навчання в умовах нових інформаційних технологій, розробку "наскрізного" змісту інформаційної освіти від дошкільного віку до завершення загальної середньої та професійної освіти.

В.С. Цимбалюк та В.Д. Гавловський [23, с. 109-110] виклали свою думку, що інформаційна культура – це:

1) сукупність досягнень певного людського суспільства (групи людей, нації, народу, суспільства, держави, міжнародного співтовариства) у сфері інформаційних відносин (у тому числі мистецтва, науки, техніки тощо);

2) відповідний рівень розвитку інформаційних відносин на певний момент часу, у просторі, колі осіб, що визначається порівняно з попередніми показниками інформаційної культури;

3) сукупність практичних, матеріальних і духовних надбань суспільства, які відображають історично досягнутий рівень розвитку суспільства і людини у сфері інформаційних відносин та втілюються в результатах інформаційної діяльності. У вузькому розумінні, інформаційна

культура – це сфера духовного життя суспільства, що охоплює насамперед систему виховання, освіти, наукової та мистецької творчості, у контексті інформаційних відносин, а також установи й організації, що забезпечують функціонування їх (школи, вищі навчальні заклади, клуби, музеї, театри, творчі спілки, товариства тощо);

4) ступінь (рівень) довершеності в оволодінні знаннями у галузі суспільних інформаційних відносин та діяльності;

5) метод формування визначеного в ідеалі рівня інформаційних відносин;

6) сукупність умов, що забезпечують високий рівень, продуктивність, безпеку інформаційних правовідносин;

7) рівень фахової підготовки працівників (працівника) у сфері інформаційних правовідносин та особистої організованості їх;

8) рівень відповідності норм, встановлених у суспільстві, нормам інформаційних правовідносин;

9) галузь загальної культури (як науки), що вивчає проблеми унормування суспільних інформаційних відносин;

10) сукупність духовних цінностей у сфері інформаційних відносин, створених людством у продовж його історії;

11) рівень, ступінь досконалості певної галузі розумової діяльності[44,с. 21, 22].

До складових інформаційної культури належать наступні елементи:[24, с. 10]:

- комунікативна культура – правильне вживання мови і адаптація спілкування під ситуацію, в якій воно відбувається;

- культура мови – використання мовних особливостей і можливостей у повсякденному та масовому спілкуванні, яке включає як усні, так і письмові форми обміну інформацією;

- читацька культура – читання перетворюється в активний творчий процес, а читач володіє вмінням аналізувати художні тексти, виявляє

самостійність у формуванні суджень, може обґрунтовано оцінювати твір, визначати автора за кількома цитатами та орієнтується в сучасному літературному контексті;

- інтелектуальна культура – ступінь розвитку особистості, включаючи рівень освіченості, незалежність у мисленні, розуміння пріоритетів загальнолюдських цінностей, здатність розглядати явища в їхній суперечності, оцінювання їх, активне бажання та здатність до навчання і постійного поповнення знань, творчий підхід до будь-якої діяльності [24].

До складових інформаційної культури можна внести інформаційно-технологічну культуру, інформаційно-правову культуру, знання законів розповсюдження інформації, освідомленість інформаційних потреб особистості та методи їх задоволення, психофізіологічні особливості сприйняття та розуміння інформації, усвідомлення ролі інформації в суспільстві, а також моральну та бібліографічну культури [25].

На думку вчених, інформаційна культура є ключовим фактором для розвитку сучасного суспільства. Рівень ІК визначає подальший стан інформаційного середовища, визначаючи, чи буде він прогресивним чи регресивним. Аналізуючи різні визначення поняття інформаційної культури, можна прийти до висновку, що ця культура формує у людини не лише навички роботи з інформацією, але також є важливим елементом її духовного розвитку і становлення [26].

В своїх роботах Н.Г. Джинчарадзевиокремив три етапи становлення та розвитку інформаційної культури особистості [9, с. 13]:

- етап первісної інформаційної соціалізації – дитинство (спілкування в сім'ї, казка, гра, ознайомлення з засобами масової інформації тощо);

- етап освітньо-інформаційного навчання – юність (отримання самостійних навичок користування найновішими інформаційними технологіями та технікою, формування навичок самовдосконалення в процесі праці над новою інформацією, що забезпечується за допомогою засобів

масової інформації, змістом навчання у школі, спілкуванням однолітків та сім'ї, впливом формальних і неформальних інституцій, структур);

- етап формування розвиненої інформаційної культури – зрілість (приблизно 16-25 років) – розширення об'єму індивідуальних інформаційних можливостей та меж, підвищення психологічних здібностей сприйняття інформації, отримання певних професійних навичок, зайняття місця у суспільних структурах та певного соціального становища, утвердження особливостей характеру впливу великих об'ємів нової інформації, оформлення особистісного ставлення до різноманітних засобів масової інформації.

Узагальнюючи вище вказане, можна зробити висновок, що потрібно орієнтуватися в інформаційному просторі, вміти шукати, обробляти, передавати інформацію, використовуючи комп'ютерні інформаційні технології, методи та засоби. Отже питання формування інформаційної культури в учнів є необхідністю сьогодення.

1.2. Інформаційна культура як складова загальнолюдської культури

Головною функцією освіти в усі часи розвитку людства була передача молодому поколінню культурно-історичного надбання суспільства, а також формування творчої особистості, яка була б здатна на протязі всього життя не тільки адаптуватися до швидких змін у професійної сфері, але й сприяти новим досягненням культури. Актуальність проблеми формування її складової частини – інформаційної культури людини – обумовлена тим фактом, що уміння опанувати інформацію та орієнтуватися в її великій кількості стає невід'ємною рисою фахівця у будь-якій сфері [43].

Для визначення поняття «інформаційна культура» потрібно провести аналіз терміну «культура». Коли ми говоримо, що людина культурна, то насамперед, маємо на увазі, що вона добре вихована, отримала гарну освіту

та має певний рівень знань. Але при більш детальному аналізі, який проводять в рамках таких наук, як антропологія, етнологія, структурна лінгвістика, семіотика та теорія інформації, ми бачимо, що зміст поняття «культура» досі однозначно не тлумачиться[43]. Існує багато методів вивчення культури: антропологічний, аксіологічний, історичний, нормативний, психологічний, гносеологічний, праксеологічний, метрологічний, семіотичний, соціологічний, інформаційний, кібернетичний та інші [43].

З погляду діяльнісного підходу до культури її можна визначити як спосіб дійового буття людини, обумовлений природою та суспільством. Так, у Всесвітній енциклопедії філософське визначення також подається з позицій діяльнісної активності: «Культура – система надбіологічних програм людської діяльності, поведінки та спілкування, що історично розвиваються та виступають умовою відтворення й зміни соціального життя в усіх її основних проявах» [17].

Інформаційну культуру, можна поділити на декілька рівнів: суспільний, груповий та особистісний. Формування інформаційної культури у цілому покоління людей є соціальним замовленням інформаційного суспільства, перехід до якого почався з другої половини ХХ століття. Це століття визначило головним ресурсом інформацію, а основними технологіями – інформаційні технології пошуку, подання, обробки, збереження та використання інформації [43].

Під інформаційною культурою суспільства можна розуміти деяку сукупність досягнень у галузі його інформатизації: ступінь задоволення людей наявною інформацією, рівень оснащення комп'ютерною технікою та засобами зв'язку, кількістю людей, які використовують інформаційні технології в повсякденному житті [50].

З поширенням інформаційних засобів зростає кількість людей, у яких основною діяльністю стає робота на комп'ютері[50]. Їх об'єднання створює

своєрідну інформаційну субкультуру, яка, з одного боку, відокремлена від загальнолюдської культури, з другого – є її складовою [43].

Окрім позитивних наслідків інформаційної субкультури (обізнаності з комп'ютерною технікою, знання останніх інновацій), є й негативні. Негативним є вплив не сприяє поширенню знань з інших наук це недопустимо для учнів загальноосвітніх шкіл. Внаслідок гіподинамії викликає ризик погіршенню здоров'я, більш зору. Інформаційна субкультура також не включає некомп'ютерні методи роботи з інформацією. Прикладом цього є пошук необхідної інформації представниками інформаційної субкультури, здійснюється через Інтернет, похід в бібліотеку для пошуку необхідної інформації загалом не використовують[43].

Широко розповсюджене уявлення, згідно з яким інформаційну культуру людини слід розуміти як уміння користуватися комп'ютерною технікою та здатністю формалізувати знання таким чином, щоб вводити їх в автоматизовані системи. Але інформація існує не тільки в комп'ютері у вигляді даних (або знань), а й скрізь навколо нас. Комп'ютер є лише засобом для оперативної й автоматичної обробки інформації, якого б виду вона не була (текстовою, числовою, графічною, музикальною, комбінованою). Таким чином, явища, які розглядаються, включають як традиційні форми роботи з інформацією, так і ті, що пов'язані з використанням комп'ютерних технологій і комунікаційних мереж. Крім того, будь-яка культура людини передбачає наявність у неї не тільки умінь, але й певних знань, навичок, здібностей [43].

З такої позиції вміст визначення цього виду культури на рівні особистості можна подати так: *«інформаційна культура людини – це системне утворення особистості, яке інтегрує знання про основні методи інформаційних технологій, уміння використовувати наявну інформацію для вирішення прикладних завдань, навички використання персонального комп'ютера і технологій зв'язку, здібності представити інформацію в зрозумілій для усіх формі, орієнтує на розширення та поновлення знань»* [43, 50].

Функції інформаційної культури аналогічні функціям загальнолюдської культури [8], але є більш конкретними:

- світоглядна (формує уявлення про інформаційний образ світу);
- регулятивна (впливає на діяльність, норми та правила у сфері інформаційних технологій);
- пізнавальна (розширення знань людини шляхом отримання нею вже існуючої інформації);
- творча (дослідження, результатом якого є здобуті нові ідеї, знання, уміння та цінності);
- виховна (впливає на особистісну поведінку);
- комунікативна (сприяє діалогу між людьми, у тому числі через комп'ютерні мережі);
- ціннісна (формує ідеал надбання знань)[43].

Сутність інформаційної культури виявляється через її компоненти. Умовно ці компоненти можна поділити на декілька груп[43]:

- загально пізнавальні;
- алгоритмічної культури;
- які пов'язані з навичками оволодіння комп'ютерною технікою;
- які включають знання етичних та юридичних норм у галузі інформаційних технологій;
- інформаційні.

Деталізація цих компонентів може мати наступну структуру:

1. Загально пізнавальні компоненти складають:

- Загальнокомунікативні вміння;
- здатність спрямовувати пошук інформації з різних джерел, використовувати пошук інформації за алфавітними та тематичними каталогами у бібліотеці;
- знання періодичних видань, навички роботи з енциклопедіями та довідниками у фаховій та інших галузях, уміння складати конспект;
- застосування прийомів та методів продуктивного читання;

- здатність обирати та йти до поставленої мети, виконання поставлених завдань, формулювання обґрунтованих припущень, систематизувати факти, усвідомлювати та аналізувати висновки, узагальнювати моніторинг, передбачати та оцінювати наслідки рішень, що приймаються та ін.[50]
2. Компоненти алгоритмічної культури включають наступні уміння[43]:
- правильно, чітко та однозначно формулювати власні думки у доступній формі для співрозмовника;
  - підбирати послідовність операцій у навчально-пізнавальній діяльності, розробляти програму спостереження, дослідження, досліду;
  - аналізувати отримані знання та трактувати результати та ін.
3. Компоненти, які пов'язані з навичками оволодіння комп'ютерною технікою, включають[43]:
- вміння досить швидко вводити інформацію з використанням клавіатури та робити з графічним інтерфейсом програми за допомогою миші;
  - здатність застосовувати системи новітніх телекомунікацій, засоби операційної системи та прикладне програмне забезпечення предметно-орієнтованого та загального призначення;
  - вміння використовувати комп'ютер для вирішення будь-якого завдання з предметної галузі якщо, такий метод доступу до інформації є найбільш раціональним, та ін.
4. Компоненти, які включають знання етичних та юридичних норм у галузі інформаційних технологій[43]:
- знати та не порушувати закони про авторські права на комп'ютерні програми згідно чинного законодавства (охорона інтелектуальної власності, заборона нелегально копіювати та використовувати програмне забезпечення);

- важливо дотримуватись етичних норм при опублікуванні інформації в мережі Інтернет, участі в телеконференціях та в роботі з електронною поштою.

Проаналізувавши вищевикладене, прийшли до висновку, що інформаційна культура формується через засвоєння знань та умінь, що містяться в її компонентах. Ці складові засвоюються учнями в процесі навчання на всіх уроках, які викладаються в навчальних закладах освіти. Особливу увагу в навчанні дітей приділяють предмету «інформатика», оскільки головним об'єктом дослідження, вивчення предмету є інформація. А це в свою чергу формуються додаткові інформаційні складові, в порівнянні з іншими освітніми предметами, які в подальшому житті знадобляться усім, а не лише спеціалістам з галузі інформатики:

- усвідомлення природи інформації та інформаційних процесів, їх ролі в пізнанні навколишньої дійсності і творчої діяльності людини, в керуванні технічними і соціальними процесами, їх ролі в забезпеченні зв'язку живого з навколишньою дійсністю;
- розуміння проблем передачі, оцінки і виміру інформації, її сприйняття і осмислення, сутності процесу формалізації, усвідомлення зв'язку між змістом і формою, а також ролі інформаційного моделювання в сучасній інформаційній технології;
- уміння формалізувати наявні знання та будувати інформаційні моделі досліджуваних процесів і явищ;
  - розуміння сутності штучного інтелекту [2,43].

На сьогодні якісну освіту неможливо уявити без новітніх інформаційних технологій, таких як новітні засоби навчання та технології передачі знань, електронні бібліотеки, електронні курси, тощо. Під поняттям *інформація* ми можемо розглядати дані, що можуть бути відображені в електронному виді або на матеріальних носіях. Застосування комп'ютерних технологій є ключовим напрямком розвитку інформатизації освіти.

Перевагами сучасних комп'ютерних технологій є збільшення інтенсивності та взаємодії в процесі навчання.

Рівень розвитку інформаційних технологій розширює учням та викладачам доступ до освітніх ресурсів, надає можливість управління окремими установами та системою освіти загалом, сприяє інтеграції національної системи освіти у світову мережу, що полегшує доступ до міжнародних ресурсів в галузі освіти.

Можливості використання інформаційних технологій:

1) Для пошуку інформації:

- в електронному каталозі бібліотеки навчального закладу, інших електронних бібліотеках;
- в мережі Internet із застосуванням браузерів типу Microsoft Edge, MozillaFirefox, Internet Explorer, Google та ін., різних пошукових систем.

2) Для зберігання та накопичення інформації:

- зовнішні накопичувачі на магнітних дисках, Flash-диски, карти пам'яті, жорсткі диски.

3) Для організації процесу спілкування з провідними спеціалістами (Internet, електронна пошта).

4) Для відпрацювання й відтворення графіки, звуку:

- програми для перегляду зображень PhotoShop, CorelDraw, ACD See,
- програми для створення схем, креслень та графіків Visio,
- програвачі Microsoft MediaPlayer, Apollo, WinAmp, WinDVD.

5) Для поширення та впровадження результатів дослідження:

- онлайн-конференції, відеофоруми, телемости, Інтернет та ін.[60].

Отже, нові інформаційні технології відкривають доступ до різних джерел інформації, підвищують ефективність самоосвіти, дають нові можливості для її знаходження та використання, що дозволяє реалізовувати нові методи і форми навчання.

Ще одна проблема стосується віку дітей, з якого потрібно цілеспрямовано починати формування інформаційної культури. На мою думку: чим раніше – тим краще, але ж обов'язково необхідно конкретизувати компоненти інформаційної культури, через які вона формується, враховуючи вікові особливості тих, хто навчається. Також важливо, щоб навички, отримані в процесі вивчення інформатики, знаходили застосування та розвивалися в інших предметах.

Мета на сьогодні сучасної освіти це створити умови для розвитку інформаційної культури дітей, як особистостей, розвинути творчі здібності, навчити їх самостійно мислити і працювати з навчальним матеріалом, умінню відслідковувати зміни та реагувати на них, та умінню приймати рішення при виникненні складних ситуацій, що можливо лише за умов повного інформування людини.

РОЗДІЛ 2. ІНФОРМАЦІЙНА КУЛЬТУРА: ЗМІСТ І МЕТОДИКА НАВЧАННЯ

2.1. Структура і зміст курсу «Основи інформаційної культури»

Тема інформаційної культури фактично є наскрізною в шкільній освіті, проте існують пропозиції введення окремих навчальних курсів, присвячених формуванню основ інформаційної культури. Зокрема, науково-методичні рекомендації щодо принципів побудови такого курсу, наводяться в [44].

Структура курсу «Основи інформаційної культури» єдина для учнів усіх вікових категорій. Для кожної вікової групи учнів своя специфіка змісту, але чим старші учні, тим поступово ускладнюється матеріал від класу до класу, із збереженням мети і завдань. Структуру курсу «Основи інформаційної культури» можна поділити на п'ять основних розділів, а кожний розділ в свою чергу, розділити на кілька тем (модулів). У межах розділу склад тем може різнитися залежно від категорії учнів [44].

В таблиці 2.1 вказано принцип блочно-модульної побудови курсу, який дає змогу поділити курс на дві частини: інваріантну (постійну) і варіативну (змінювану).

Теорію курсу доцільно формувати та викладати з урахуванням освітнього рівня учнів. На початковому етапі навчання, бажано дати базові фундаментальні поняття, поступово ускладнювати в основній школі та науково-узагальнити в старших класах. Набуття знань з основ інформаційної культури, допоможе їм орієнтуватися в інформаційному суспільстві за межами школи [44].

Таблиця 2.1

<i>Завдання інваріантної, постійної частини:</i>	<i>Завдання варіативної змінюваної частини:</i>
<p>Давати уявлення про входження світової цивілізації в інформаційне суспільство, формувати в учнів знання про розмаїття та складність наявних у суспільстві інформаційних ресурсів; навчити алгоритмів пошуку, аналітико - синтетичного опрацювання та оцінки інформації; технології підготовки та оформлення результатів самостійної навчальної, дослідницької діяльності.</p>	<p>Визначити рівень підготовки, рівень інформаційної культури, інформаційні потреби, враховуючи вік учнів.</p>

Згідно із Законом України «Про освіту» [49] та Положенням «Про загальноосвітній навчальний заклад» встановлено такі освітні рівні, що їх забезпечує загальноосвітній навчальний заклад :

- **початкова загальна освіта** (I ступінь – початкова школа 1-4 класи),
- **базова загальна середня освіта** (II ступінь – основна школа (5-9-ті класи)),
- **повна загальна середня освіта** (III ступінь – старша школа (10-11 (12)-ті класи)).

Основне завдання початкової школи – закласти основу для здобуття загальної освіти, навчити дітей писати, читати, рахувати, тобто базу для подальшого розвитку загальних навчальних навичок.

Метою початкового курсу основ інформаційної культури є сформувати у дітей здатність навичок, таких як, здатність розуміти, сприймати, обмінюватись та цілеспрямовано використовувати інформацію в навчанні та у повсякденному житті. Зрозуміло, що ця робота може бути ефективною лише в тому випадку, якщо всі дисципліни будуть орієнтовані на формування інформаційної грамотності.

Першочерговим завданням **базової середньої освіти** (п'яти-дев'яти класи) є формування уявлень про сучасну інформаційну картину світу та навчити учнів використовувати інформацію у навчальній і в практичній діяльності. На цьому етапі учні повинні вміти використовувати інформаційно-комунікаційні технології та відповідні засоби для пошуку інформації, працювати з інформацією, представленою у формалізованому та формальному виглядах (таблицями, схемами, графіками, презентаціями) [44].

У старшій школі (десятий-дванадцятий класи) основною метою є вивчення основ інформаційної культури для підготовки до майбутньої професійної діяльності та вступу до вищих навчальних закладів.

На цьому етапі активно формується інформаційне мислення та інформаційна культура учнів. Учні знайомляться з методами та правилами створення і використання різних джерел інформації, опановують інструменти та прийоми роботи з інформацією.

У процесі навчання інформаційної культури в старших класах можуть бути використані базовий та профільний компоненти.

Базовий компонент включає теоретичні положення, потрібні для розуміння суті інформаційної культури, для орієнтування та свідомої діяльності у навколишньому інформаційному просторі, а також види інформаційної діяльності, характерні для різних професій [44].

Профільний компонент забезпечує докладніше ознайомлення з інформаційними системами обраної сфери (профілю навчання), з особливостями перебігу в них інформаційних процесів і застосування інформаційних технологій, суттєвих для даної сфери [44].

Основною метою викладання курсу "Основи інформаційної культури" на цьому етапі є поглиблення знань, умінь і навичок учнів щодо інформаційної самостійності навчальної діяльності.

Бібліотекарі загальноосвітніх навчальних закладів, у своїй програмі викладання, можуть поділити теми на три групи, у залежності з віком дітей:

- I ступінь навчання – початкова школа,
- II ступінь навчання – середня (основна) школа,
- III ступінь навчання – старша школа.

Програма передбачає поступове накопичення та закріплення знань і навичок, а також логічний взаємозв'язок блоків. У зв'язку зі складністю та обсягом матеріалу, а також різноманітністю форм роботи деякі теми програми можуть повторюватися. Враховуючи, що надзвичайно важливо правильно визначити форми, прийоми проведення занять залежно від змісту теми, віку та рівня підготовленості учнів, умов роботи, шкільний бібліотекар може використовувати як традиційні уроки, так і ігрові за активної участі дітей: конкурси, вікторини та ін. [44].

У міру освоєння програми не рекомендується оцінювати знання учнів за дванадцяти бальною шкалою. Слід надати перевагу неформальній системі заохочення, наприклад, підтримувати молодших школярів словом, нагородою, а для старших використовувати заліки, тести.

2.2. Інформаційна культура як важливий елемент базової культури учнів старших класів

Сучасний розвиток освіти і науки України поставив нові вимоги перед учнями, а особливо учнями старших класів. Сьогодні щоб не відставати від інновацій, недостатньо бути лише активним. Щоб задовольнити потреби себе і суспільства, необхідно займатися дослідницькою роботою. Цьому потрібно вчитися зі шкільних років.

В умовах розвитку та в запровадженні сучасних інформаційних технологій, в зростанні ролі інформації в науковому та освітньому процесах, питання щодо формування та розвитку інформаційної культури особистості, постає одним із перших і стає одним із пріоритетним напрямів новітньої школи. Кожна людина має бути зорієнтована у потоці інформації, яка повсякчас змінюється, вміти обробити й ефективно оцінити її, самостійно формувати свої здобуті знання, використовувати різні інформаційні ресурси. Тому сьогодні особливо актуально постає питання в розвитку інформаційної культури особистості учня, яке доречно розглядати як один із складників базової культури людини [47].

У старших класах для учнів інформаційна культура постає особливо гостро, оскільки діти починають займатися дослідницькою діяльністю. Невід'ємною частиною дослідницької діяльності є активне використання інформаційних технологій та робота з різними інформаційними джерелами, їх створення та аналіз. Тому можемо сказати, що інформаційна культура являє собою один із ключових елементів дослідницької культури особистості [47].

В сьогоднішньому реальному світі спостерігається дуже швидкий розвиток та поширення інформаційних технологій у різних сферах діяльності, особливо в освіті та науці.

Згідно визначенню, що було прийнято ЮНЕСКО, **інформаційна технологія**—це комплекс взаємопов'язаних, наукових, технологічних,

інженерних дисциплін, що вивчають методи ефективної організації праці людей, які зайняті обробкою та зберіганням інформації, також включає обчислювальну техніку та методи організації й взаємодії з людьми та виробничим обладнанням, їх практичні додатки, а також пов'язані з цими соціальні, економічні та культурні проблеми [34]. Самі інформаційні технології вимагають складної підготовки, великих витрат та наукомісткої техніки. Їх введення має починатися зі створення методичного забезпечення, а також формування інформаційних потоків у системах підготовки учнів до дослідницької діяльності [47].

З розвитком інформаційних технологій, які є невід'ємною частиною у житті людини, з'явилося таке поняття, як «інформаційне суспільство». Це суспільство, у якому люди працюють над збиранням, зберіганням, переробкою та реалізацією інформації, особливо у її вищій формі знання[47]. Вчителі та учні є невід'ємною частиною цього інформаційного суспільства.

Зростання ролі інформаційної культури у житті людини в нових інформаційних умовах, становлення особистісно-гуманітарної парадигми в освіті обумовили той факт, що вчені (Г.Бордовський, О.Коган, Ю.Первін та ін.) внесли до складу інформаційної культури аксіологічний, світоглядний та інші компоненти [47].

З цієї точки зору це явище вже постає не тільки як надбання нових інструментів діяльності, але й як уявлення людини про інформаційні процеси в навколишньому світі, інформаційні джерела, важливість ціннісної орієнтації в інформаційному середовищі. Саме ці зазначені аспекти є вкрай важливими під час формування дослідницької культури, адже людина, яка займається дослідницькою діяльністю має швидко орієнтуватися в інформаційних процесах, що розвиваються навколо неї, а також їй необхідні вміння користуватися різноманітними інформаційними джерелами, яких з плином часу стає все більше [47].

Не можливо заперечити той факт, що на формування феномену «інформаційна культура» впливають досягнення у сфері інформатики,

кібернетики, бібліотекознавства та ін. У зв'язку з цим, важливо підкреслити, що інформаційна культура це явище складне, багатоаспектне та різнопланове [47].

На думку Н.Баловсяк, М.Назаренка [13, с.12] інформаційна культура головним чином асоціюється або з техніко-технологічними аспектами процесу інформатизації, оволодінням навичок роботи з персональним комп'ютером, або засвоєнням правил використання довідково-бібліографічного апарату бібліотеки, алгоритмом пошуку у традиційних та електронних каталогах.

Також важливо звернутися до праць Р.Гуревич, який підкреслює, що рівень інформаційної культури особистості визначається не тільки кількістю засвоєного знання та набутих умінь у сфері інформаційних процесів та комп'ютерних дисциплін, але також здібністю існувати в інформаційному суспільстві, для якого характерними є новизна й скороплинність [12, с.355].

Підводячи підсумки можна сказати, що інформаційна культура регулює всі інформаційні взаємодії, включаючи культуру спілкування, культуру пошуку інформації, пізнавальну та наукову діяльність. Формування дослідницької культури невіддільне від ґрунтового формування інформаційної культури студентів, а інформаційна культура є її ключовим елементом. Інформаційна культура значно полегшує роботу з інформаційними ресурсами, сприяє швидкій та ефективнішій обробці інформації, та правильній передачі даних.

2.3. Роль і місце шкільної бібліотеки у формуванні інформаційної культури учнів середньої освіти

Одним із перших пріоритетних напрямків школи, яка набуває виняткового значення, в умовах розвитку сучасних технологій, зростанні ролі інформації в освітньому і науковому процесі є проблема формування та розвиток інформаційної культури особистості.

Метою сучасної освіти є навчити орієнтуватись в інформаційному потоці, працювати з інформацією, критично її оцінювати, самостійно конструювати свої знання, використовуючи різноманітні інформаційні ресурси. Незмінним залишається питання взаємозв'язку між освітою, вихованням, практичним досвідом і джерелами знань. Стосовно викладання навчальних предметів в сучасній школі вона передбачає набуття знань, умінь і навичок через формування інформаційної культури, формування пізнавальних здібностей та інтересів дітей.

Проаналізувавши наукові роботи з питань інформаційного забезпечення та виховання інформаційної культури учнів у шкільних бібліотеках дійшов висновку про важливість даної проблеми.

З часом в людини виникає потреба в новій інформації, тому учням потрібно вміння навчатися, самостійно знаходити необхідне джерело інформації, застосовувати набуті знання, щоб використовувати їх впродовж життя, у власній практичній діяльності. Тобто бути освіченою і компетентною людиною, яка може адаптуватися в умовах постійних змін.

Практика ж показує, що в багатьох учнів недостатньо сформовані елементарні вміння та навички працювати в бібліотеці, шукати літературу. Школярі не вміють раціонально використовувати та подавати інформацію з різних джерел. Більшість учнів вчаться «для оцінок», за принципом «зазубрив - відповів – забув».

Провівши дослідження в навчальному закладі *Чернігівська загальноосвітня школа I-III ступенів №30* (в дослідженні брали участь учні сьомого класу) в результаті отримали такі дані:

- відвідують бібліотеку близько 60% учнів (щоб виконати завдання вчителів);
- не відвідують бібліотеку взагалі 40% учнів;
- йдуть до бібліотеки з цікавості або переглянути журнали 10% учнів;
- знайти інформацію для власних потреб, не пов'язаних із школою 2% учнів;

- взяти книжку для читання у вільний час 2% учнів.

Майже 76% учнів не мають чіткого уявлення про те, як працювати з бібліотечним каталогом і картотекою, не знають як самостійно вибрати потрібну книжку для свого віку.

Провівши опитування дітей: «Назвати основну причину, яка заважає вчитися краще», з 80% опитаних дітей маю такі результати (Рис. 2.1):

- надмірне захоплення комп'ютерними іграми 30%;
- нудність і не цікавість 20%
- власні лінощі 20%
- погану пам'ять 5%
- для того, щоб вчитися краще, слід більше читати вважають 5%

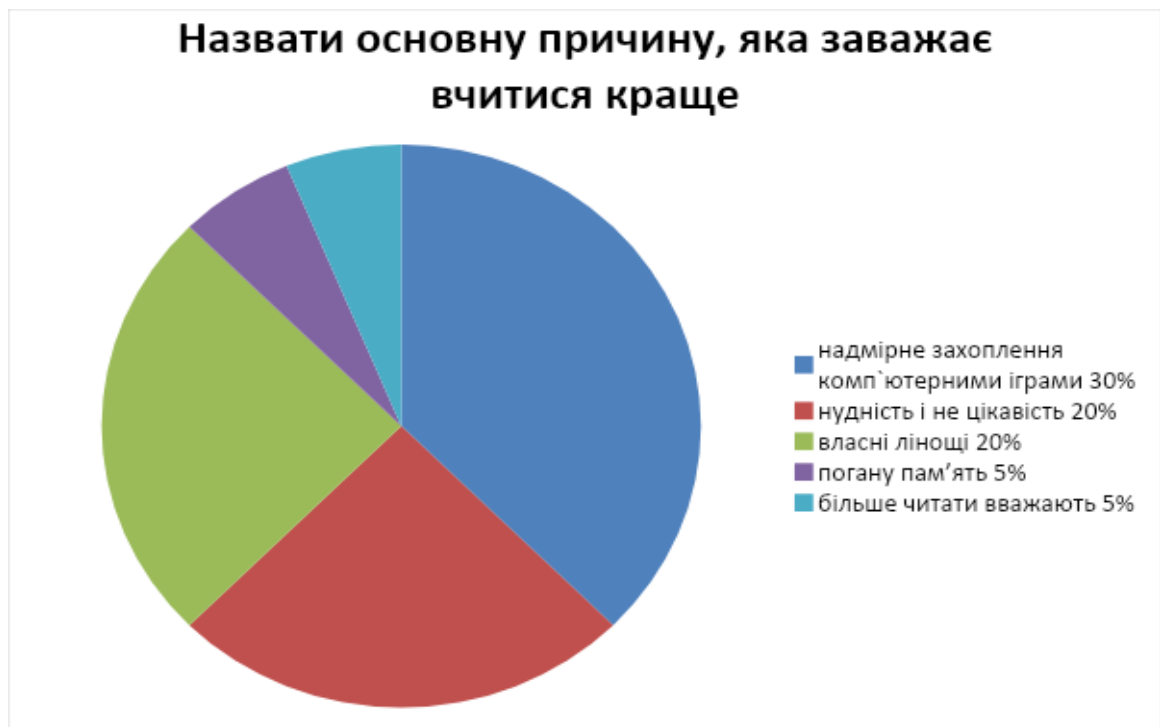

Рис.2.1 Результат опитування

Більшість учнів принаймні хочуть знати, чи існують додаткові джерела інформації, які можуть допомогти їм у вивченні шкільних предметів.

Більшість учнів цікавляться різними періодичними виданнями, але читають літературу в основному ту, яка є в шкільній програмі, але вважають,

що інша позакласна література (книжки, журнали т ін..) в бібліотеці може допомогти краще навчатися. При опитуванні учнів сьомого класу Чернігівської загальноосвітньої школи I-III ступенів№30 дітям більше подобаються уроки, на яких потрібно менше думати, тобто ті, що не потребують посиленої розумової діяльності. Зазвичай дітям подобається більш те, що в неї краще виходить. Якщо учень не вміє вчитися і не володіє достатньою інформаційною культурою, він намагатиметься уникати будь-яких дій, пов'язаних із розумовою діяльністю.

Тому на сьогодні для викладача стоїть важливе питання: як зацікавити дітей додатковими джерелами інформації, долучити учнів до самостійного пошуку в бібліотеці чи на інших джерелах (ресурсах), та головне як «заповнити прогалини» в знаннях учнів з основ інформаційної культури.

Суть цього досвіду полягає в системному розвитку загальноосвітніх умінь і навичок учнів та застосуванні їх на практиці через формування інформаційної культури.

Досягнення мети формування інформаційної культури здійснюється в процесі вирішення завдань (рис. 2.2):

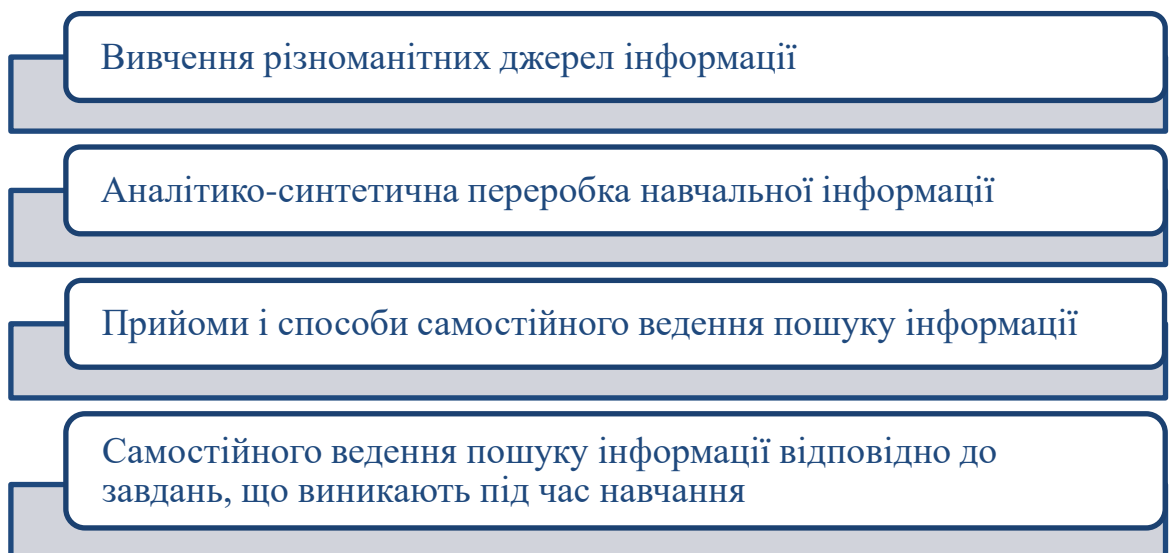

Рис.2.2 Завдання для досягнення мети формування інформаційної культури

2.3.1. Вивчення різноманітних джерел інформації

Головна мета цього напрямку - сформувати в учнів уявлення про роль і місце інформації в житті людини, інформаційні ресурси суспільства з різних галузей знань, їхній склад і способи перетворення, поняття «інформаційна культура особистості», роль інформаційної культури в забезпеченні ефективної навчально-пізнавальної діяльності учнів [48].

В результаті учні повинні орієнтуватися в типах і видах документів, використовувати набуті знання в навчально-пізнавальній діяльності; познайомитися з основними методами згортання інформації: бібліографічним описом і анутованням. На практиці опанування цього тематичного напрямку здійснюється під час вивчення нового навчального матеріалу на уроках різноманітних типів і форм [48].

Людина постійно взаємодіє з величезним потоком інформації. Теперішнє суспільство називають інформаційним. В інформаційному суспільстві найважливішим продуктом людської діяльності стає виробництво, експлуатація та використання знань, його головною цінністю стає інформація. Сьогодні люди розуміють, що жодну серйозну економічну, соціальну, технічну задачу неможливо успішно вирішити без переробки значних обсягів інформації. До того ж прискорюється темп життя; все швидше, швидше, швидше. Необхідно буде постійно займатися самоосвітою, знайомитися із всіма тими нововведеннями. Школа не в змозі забезпечити учнів знаннями на все життя. Тому, найголовніше завдання для кожного - навчитися здобувати знання самостійно, засвоїти способи добування з величезного обсягу інформації саме тієї, яка необхідна для вирішення тих чи інших завдань, нарешті, навчитися спілкуватися з людьми. Усі ці названі компоненти входять в поняття «інформаційна культура особистості» [48].

Інформаційна культура - це складова загальної та фахової культури людини. Для того щоб інформація стала конкретним знанням, її необхідно знайти, опрацювати та засвоїти. Це досягається через процес навчання.

Навчання – це накопичення знань, засвоєння та усвідомлення навчального матеріалу, навичок та отримання освіти. Сьогодні в нашій країні і не тільки, потрібні люди з високим рівнем освіченості, потрібні різноманітні наукові знання. Використання наявних джерел навчальної інформації та ін.

Під час дослідження з'ясувалося, що головним джерелом навчальної інформації з будь-якого шкільного предмету є навчальні видання (підручники, карти, атласи, посібники), а також природні та соціальні об'єкти. Звертається увага учня на те, що для позначення джерел інформації з теми, що вивчається, необхідно знати як правильно зібрати інформацію про ту чи іншу книгу, їх ще називають бібліографічними описами. Досвід показує, що учні швидко орієнтуються і легко навчаються складати і читати бібліографічні описи книжок, знайомитися з анотацією.

2.3.2. Аналітико-синтетична переробка навчальної інформації

Мета даного тематичного напрямку формування інформаційної культури - навчання раціональним прийомам інтелектуальної роботи з матеріалами документів і опанування методами згортання інформації [48].

На практиці це завдання вирішується через різноманітні за змістом і формою заходи: тематичні уроки, позакласні бесіди і консультації для учнів на уроці та в бібліотеці, використання пам'яток [48]. Наприклад: «Як знайти цікаву літературу», «Що потрібно робити, щоб засвоїти навчальний матеріал», «Як скласти план до твору», «Як проаналізувати наукову статтю», «Як читати газету», «Як написати статтю в шкільну газету», «Як збирати етнографічний матеріал», «Як провести спостереження», тощо.

Отже, вчитель на своїх уроках повинен сформувати в учнів усі ці навички інтелектуальної праці, для того, щоб набуті знання діти могли використовувати в подальшому житті під час самоосвіти.

2.3.3. Прийоми і способи самостійного ведення пошуку інформації

Мета даного тематичного напрямку - відпрацювання алгоритму пошуку інформації за різноманітними типами запитів, що виникають під час навчання. В результаті учні повинні знати структуру і призначення системи каталогів і картотек бібліотеки, вміти вести пошук інформації, володіти навичками інформаційного самообслуговування в бібліотеці [48].

Для досягнення вищевказаної мети бібліотекар проводить уроки на яких знайомить учнів з основами бібліотечно-бібліографічних знань. Протягом навчального року проводяться декілька таких занять під час уроків з одного з предметів. Як приклад, можуть бути такі бібліотечні уроки: «Словники, довідники, енциклопедії», на якому учні знайомляться з розміщенням книг у бібліотеці до бібліотечно-бібліографічної класифікації, з правилами вибору книг в умовах відкритого доступу. «Довідково-бібліографічний апарат бібліотеки», на якому учнів ознайомлюють з картотеками та каталогами бібліотеки та навчають вести пошук джерел інформації за певними темами. «Періодичні видання для дітей старшого віку», в ході якого учні переглядають журнали і газети, вивчають структуру систематичної картотеки газетно-журнальних статей, навчаються оформлювати газетні вирізки та складати їх у тематичні папки.

Отримані знання учні закріплюють в подальшій своїй роботі під час виконання різних завдань вчителя, наприклад, написати реферат, повідомлення чи оформити презентацію на деяку вибрану тему, або оформити каталожну картку з ілюстраціями до видання з теми що дітям більш цікава. Далі вчитель збирає повідомлення, картки, реферати та створює виставку в своєму кабінеті або в бібліотеці.

2.3.4. Самостійне ведення пошуку інформації відповідно до завдань, що виникають під час навчання

Важливою складовою інформаційної культури особистості є культура її мовлення. Тому завдання сучасної школи - формувати особистість, яка б не тільки сама сприймала ідеї, але й уміла бути гідним захисником цих ідей, була спроможна презентувати їх. Умови реального життя вимагають від сучасних школярів уміння критично сприймати інформацію, виступати з різними повідомленнями, доповідями. Тому організація позакласних заходів, таких як вікторини, конкурси дуже важливі для дітей, оскільки надають можливість кожному учневі реалізувати свої досягнення у навчальній діяльності з вибраного предмету, самооцінити себе і визначити рейтинг свої знань і умінь [48].

Важлива роль при цьому належить саме їхній підготовці, під час якої учні виконують певні завдання. Так, наприклад, конкурс з інформатики домашнього завдання для учнів - підготувати рекламу періодичного видання, книжки або якогось засобу тощо.

Учням *Чернігівської загальноосвітньої школи I-III ступенів №30* подобаються такі конкурсні програми, як: «Розумний, працьовитий та веселий», «Про все цікаве на планеті читай в журналі та газеті!», «Школа веселих та кмітливих», турнір юних краєзнавців «Що не сторона, то новина», «Я козацького роду!», диспут «Комп'ютер: за і проти», «Реклама шкільного підручника» тощо. Досвід показує, що найактивнішими і найдосвідченішими читачами є учні тих вчителів, які тісно співпрацюють з бібліотекарем і застосовують на своїх уроках методи формування інформаційної культури учнів. Ці учні не тільки частіше відвідують бібліотеку та використовують інформацію з прочитаних книжок на уроці, але й стають справжніми друзями і активістами бібліотеки.

Одним з таких прикладів є проведення конкурсів на позакласному заході з інформатики *Чернігівської загальноосвітньої школи I-III ступенів №30* приуроченому до «Всесвітнього дня інформації». Одним з них був конкурс інтелектуальний «Розминка», де учням викладач задавав різні питання з навчальної дисципліни «Інформатика», прикладом іншого конкурсу був конкурс «Знавців інформатики», де учням потрібно було розгадати кросворд. Та конкурс капітанів «Комп'ютерний світ»:

Конкурс капітанів «Комп'ютерний світ» (приклад):

- 1) Чи вірите ви, що можна до материнської плати одного комп'ютера під'єднати жорсткий магнітний диск іншого комп'ютера і зробити так, щоб на першому комп'ютері були як би два жорсткі магнітні диски? (Так)
- 2) Чи вірите ви, що у Канаді є міста Вінчестер і Адаптер? (Ні)
- 3) Чи вірите ви, що були перші моделі персональних комп'ютерів, в яких був відсутній жорсткий магнітний диск? (Так)
- 4) Чи вірите ви, що засновник Microsoft Біл Гейтс не мав вищої освіти? (Так)
- 5) Чи вірите ви, що якщо вміст двох файлів об'єднати в одному файлі, то розмір файлу, що вийшов, може бути менше суми розмірів двох вихідних файлів. (Так)
- 6) Чи вірите ви, що найменша одиниця кількості інформації в обчислювальній техніці та цифрових комунікаціях, логічний стан з одним із двох можливих значень є байт? (Ні)
- 7) Чи можна за допомогою комп'ютерних програм дослідити скільки потрібно витратити на подорож з однієї країни до іншої? (Так)
- 8) Чи правда, що Microsoft («МАЙКРОСОФТ») придумали китайці? (Ні)

Але на сьогоднішній день більшість інформації учні беруть саме з інтернет-джерела. Світовою тенденцією став перехід на цифрові технології, розвиток високошвидкісного Інтернету і мобільного зв'язку. Одним з найважливіших напрямів інформатизації став розвиток Інтернет-технологій. В наше життя міцно увійшов Інтернет, який дозволяє не тільки отримувати інформацію, але і спілкуватися з людьми на великій відстані, і отримувати доступ до різних медіа з будь-якого місця на нашій планеті. Сьогодні цифрове майбутнє, стало цифровим сьогоденням. В наші дні вже нікого не здивуєш ні Інтернетом, ні мобільним телефоном, ні нетбуком, ноутбуком, ні айфоном. Швидкості та обсяги оброблюваної інформації стрімко зросли, з'явилися унікальні можливості виробництва, передачі та розповсюдження інформації, а також нові види діяльності в мережах. Інтернет з високими швидкостями обміну інформацією та її доступністю для значної частини людства. За п'ять попередніх років людством було вироблено інформації більше, ніж за всю попередню історію. Обсяг інформації в світі зростає щорічно в швидкому русі [45].

Якщо раніше говорили, «хто володіє інформацією, володіє світом» то зараз, враховуючи, що інформаційне навантаження досить потужне, недостатньо володіти інформацією, необхідно вміти безпечно нею користуватись.

Важливою проблемою цифрового розвитку стала саме загальнодоступність інформації. В цифровому середовищі діти та молодь наражаються на нові ризики, які можуть призвести до заподіяння їм шкоди. Згідно з висновками дослідження, проведеного GlobalKidsOnline в різних країнах [45], діти та молодь, які беруть участь у більшій кількості видів онлайн діяльності, наражались навіть на більшу кількість онлайн-ризиків, причому, можливо, внаслідок вищого ступеня вразливості або більш впевненого вміння користуватися Інтернетом. Важливо пам'ятати про те, що ризик не завжди призводить до заподіяння шкоди. Діти та молодь, що

наражаються на Онлайн-ризик, не постраждають, якщо мають необхідні знання та вміння впоратися з отриманим досвідом. Тому важливо визначити, хто з них є найбільш вразливим перед заповіданням шкоди в цифровому середовищі і як саме ризик призводить до заповідання шкоди для того, щоб надійно захистити дітей та молодь в цифровому середовищі, уникаючи необґрунтованих обмежень їх можливостей [45].

Інформаційні ресурси стають основною цінністю для суспільства взагалі й окремої людини зокрема. Але цінність має не стільки обсяг знань, які накопичила людина, скільки вміння ефективно використовувати ці знання у своїй повсякденній і професійній діяльності. Усе знати і все вміти неможливо, але вміти швидко адаптуватися до змін у суспільстві, до змін у техніці та технологіях – необхідна умова успішної реалізації задумів і мрій людини.

Отже, використання даного досвіду дозволяє зменшити розбіжності між зростанням обсягу інформації та можливостями учнів її переробляти і використовувати. Проблема навчання учнів раціонально працювати з інформацією, формування їхньої інформаційної культури повинна хвилювати весь педагогічний колектив сучасної школи, мета якої - дати суспільству всебічно розвинену, інформовану, освічену людину.

2.4. Вивчення і застосування можливостей новітніх інформаційних технологій

Використання новітніх засобів навчання в школі надзвичайно актуальне питання. Сучасні інформаційні технології мають бути «ефективним інструментом, який полегшить засвоєння знань, зробить навчання інтерактивним, комунікативно спрямованим, цікавим, наочним, індивідуальним» [31]. Сьогодні вчителі повинні володіти сучасною комунікативною методикою та використовувати новітні інформаційні технології на усіх етапах навчання.

В «Національній доктрині розвитку освіти в Україні» зазначається, що «головною метою в контексті створення інформаційного суспільства й освітньо-інформаційного простору є забезпечення доступу до інформації широкого спектру споживання; розвиток та впровадження сучасних комп'ютерних технологій у системі освіти, державного управління, науці та інших сферах; створення в найкоротші строки необхідних умов для забезпечення широкого доступу навчальних закладів, наукових та інших установ до мережі Інтернет; розширення й удосконалення подання у мережі Інтернет об'єктивної політичної, економічної, правової, екологічної, науково-технічної, культурної та іншої інформації про Україну; розвиток освітніх і навчальних програм на базі комп'ютерних інформаційних технологій» [51, 32, с. 4-6]

До новітніх технологій навчання відносять:

- комп'ютерні (з використання персонального комп'ютеру);
- телекомунікаційні (з використанням мережі Інтернет);
- мультимедійні (поєднання декількох видів інформації)[51].

До комп'ютерних технологій входять комп'ютерні тестові програми для підготовки учнів до контрольних робіт та заліків, навчальні комп'ютерні програми, мультимедійні інструменти (PowerPoint), інтерактивні дошки [52].

До телекомунікаційних технологій включають: інтернет-проекти, сайти для вивчення освітніх навчальних предметів, навчально - пізнавальні інтернет-ресурси, тощо.

Мультимедійні технології охоплюють використання WEB-камер для проведення телеконференцій, акустичні системи, відеопристрої та аудіопристрої для візуалізації та відтворення інформації, а також пристрої для дистанційного управління технічними засобами[51].

Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ): це сукупність методів, засобів і прийомів, що використовуються для добору, опрацювання, зберігання, подання, передавання різноманітних даних і матеріалів, необхідних для підвищення ефективності різних видів діяльності [30].

Інформаційні комп'ютерні технології—«це технології опрацювання інформації за допомогою комп'ютера та телекомунікаційних засобів. Впровадження ІКТ в навчальний процес стимулює інтерес до навчальної діяльності, сприяє формуванню логічного та творчого мислення, сприяє розвитку здібностей учнів та формуванню інформаційної культури»[52, 30].

Комп'ютерні програми виступають як джерело інформації, що сприяє самоосвіті учнів, розвиває навички самостійного пошуку потрібної інформації, значно підсилює мотивацію до навчання та сприяє використанню ефективних методів самонавчання.

Сучасний комп'ютер є ключовим електронним пристроєм та невід'ємною частиною сучасних інформаційних засобів у навчальному процесі. Це один з найбільш ефективних інструментів, який значно розширює можливості і різноманітність навчання. Застосування комп'ютерних технологій в учбовому процесі сприяє розвитку пам'яті, підвищує інтерес та сприяє позитивному ставленню учнів до вивчення предметів[52]. Діти з радісним піднесенням виконують завдання на комп'ютері, і якщо є прогалини у знаннях, учні звертаються за допомогою до вчителя, або шукають вирішення проблеми самостійно.

Навчання з допомогою комп'ютера, має багато переваг, таких як індивідуалізація навчання, різноманітність у процесі навчання, полегшує процес сприйняття та запам'ятовування інформації. Використання комп'ютерних програм у навчальному процесі дає змогу найбільш повно реалізувати принцип особистісно-орієнтованого навчання.

У комп'ютеризованому навчальному процесі принцип індивідуалізації реалізується за допомогою наступних чинників:

- можливістю визначення особистого темпу роботи, який є одним із аспектів реалізації індивідуалізації в навчальному процесі з використанням комп'ютерних технологій;
- індивідуальне керування навчальною діяльністю включає в себе використання завдань різної складності, з можливістю адаптації рівня

завдань в залежності від успішності учня. Система дозволяє переходити до більш складних завдань або, навпаки, спрощувати їх, щоб оптимально враховувати індивідуальні можливості та прогрес кожного здобувача освіти;

- забезпечення індивідуальним набором засобів для підтримки навчання, таких як довідники, підказки і ключі;
- пристосування форми навчального матеріалу відповідно до індивідуальних особливостей сприйняття інформації конкретним учнем.

Усупереч всім перевагам та можливостям, що пропонують сучасні інформаційні технології, важливо пам'ятати, що комп'ютер, хоч і виконує різноманітні навчальні функції, але не здатний абсолютно замінити роль вчителя. Замість того, щоб ставити комп'ютер у протиставлення вчителю, слід використовувати його як інструмент для підтримки та покращення професійної діяльності вчителя.

Мультимедійні програми допомагають швидко та ефективно вирішити виконання певного завдання які презентуються за допомогою комп'ютера або іншої електронної апаратури[52].

Застосування інформаційних технологій може бути адаптоване відповідно до конкретних потреб уроку, рівня володіння різними програмами та доступності сертифікованих програм в системі середньої освіти.

Вони поділяються на:

- застосування інформаційних технологій можливе як у форматі загального викладу, так і при груповій роботі;
- застосування електронних підручників;
- використання різних форматів файлів (зображення, відео, аудіо, анімації);
- розробка індивідуальних уроків, що включають різноманітні компоненти і об'єднуються в єдиний формат, такий як презентації або веб-сторінки та ін.

Мультимедіа – «це комбінування в одному інформаційному продукті різних форм подання інформації: текстової, графічної, звукової, відео, з можливістю її інтерактивного використання»[54].

З першим досвідом використання мультимедійної технології виявлено, що ефективність засвоєння навчального матеріалу учнями значно підвищується. Відзначається збільшення індивідуалізації навчання та розвиток творчих здібностей завдяки використанню різних аудіовізуальних засобів, таких як музика та графіка, для збагачення та мотивації навчання.

Мультимедійне забезпечення створює сприятливі умови для активізації пізнавальної та мовної діяльності кожного учня, що дозволяє їм засвоювати новий матеріал, отримувати необхідну інформацію для формування навичок і вмінь, а також стимулює інтерес до знань і самого процесу їх здобуття.

Телекомунікаційні технології дозволяють учням сприймати та вивчати різноманітні явища. Важливою перевагою Інтернету як засобу навчання є доступ до світових освітніх ресурсів. Мережа надає можливість отримати будь-яку цікавлячу інформацію для учнів. Таким чином, телекомунікаційні технології відіграють роль у самоосвіті. Навіть у випадку, коли викладач виявляє стійкий імунітет до новітніх технологій, важко заперечити проти того, що Інтернет представляє собою дуже багатий ресурс потенційно корисних навчальних матеріалів. Тим часом, хоча вчителі можуть тільки готуватися до викладання предмета з використанням комп'ютерів, учні вже давно здобувають знання завдяки Інтернету.

Інтернет є невід'ємною частиною життя підлітків і молоді, проте важливо забезпечити навчання учнів ефективному використанню його очевидних переваг. Саме це є завданням освіти та освітньо-професійних спільнот. Розважальний характер дозвілля сам по собі не є достатнім для формування активного молодого покоління. Таким чином, збільшуючи обсяги професійної та духовної інформації в Інтернеті і надаючи доступ до цих ресурсів для освітніх установ, навчальних закладів, професійних спільнот та інформаційних платформ для навчання, можна досягти

відповідної реакції від молоді. Це сприятиме привертанню уваги молоді, створенню масового інтересу і формуванню моди на культуру та працю[33].

Інколи використання Інтернету на уроках є необхідним. Сайти, які використовує вчитель для подання інформації на своїх уроках, можна поділити на інформаційні та навчальні.

Інформаційні сайти використовують для пошуку потрібної інформації, цікавих текстових документів, творчих завдань.

Спеціальні навчальні сайти містять різні види робіт, вони розроблені з урахуванням рівня знань учнів. Робота саме з такими сайтами є цікавою і корисною у навчанні[52].

Організація **Інтернет-проектів** надає можливість практичного використання набутих знань в реальних життєвих ситуаціях та сприяє розвитку комунікативних умінь і навичок учнів[52].

Отже, сучасні засоби навчання виступають однією з необхідних і ключових умов для реалізації освітнього процесу та розвитку учнів. Інноваційні технології дозволяють застосовувати індивідуальний підхід, сприяють самостійності учнів та забезпечують доступ до сучасного та автентичного матеріалу, який відповідає їхнім інтересам та потребам. Використання комп'ютерів сприяє не лише розвитку самостійності та творчих здібностей учнів, а й змінює технологію навчання, зроблюючи уроки більш наочними і захоплюючими. Комп'ютер сприяє інтенсифікації діяльності вчителя та учнів на уроці, сприяє диференціації та індивідуалізації навчання, а також зміцнює міжпредметні зв'язки. Це все разом створює умови для покращення якості навчання[52].

РОЗДІЛ 3. ВПРОВАДЖЕННЯ ТА ДОСЛІДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

3.1. Впровадження сучасних інноваційних технологій та їх використання в навчальній діяльності на уроках Чернігівської загальноосвітньої школи I-III ступенів №30

Інформаційна культура - уміння цілеспрямовано працювати з інформацією і використовувати для її отримання, обробки і передачі комп'ютерну інформаційну технологію, сучасні технічні засоби і методи [46].

Інформаційно-комунікаційні технології стали невід'ємною складовою в формуванні інформаційної культури здобувачів освіти в навчально-виховному процесі навчального закладу, адже впровадження в освіту інноваційних та інформаційно-комунікативних технологій сприяє підвищенню її якості, а також удосконаленню організації роботи навчального закладу та управління ним. Перед сучасною школою дедалі гостріше постає завдання формування інформаційної культури учнів, через формування відповідних компетентностей у процесі навчання, та готовність педагогів до впровадження інформаційних технологій у навчальному процесі.

Головною метою впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в Чернігівській загальноосвітній школі I-III ступенів №30 (далі ЗОШ №30) є підготовка підростаючого покоління до повноцінної плідної життєдіяльності в інформаційному суспільстві, підвищення якості, доступності та ефективності навчально-виховного процесу. Одним з головних завдань навчального закладу є модернізація матеріально-технічної бази та активне впровадження в навчальний процес засобів інформаційно-комунікаційних технологій. В даному навчальному закладі було об'єднано всі комп'ютери у єдину шкільну мережу, та під'єднано їх до мережі Internet, встановлена система роутерів, Wi-Fi. Було створено єдиний інформаційний

простір для учасників навчально-виховного процесу. Приєднання школи до мережі Інтернет дало можливість більш швидше отримувати інформаційні, методичні та керівні матеріали від керівних структур, громадських організацій, інших навчальних закладів, а також і передавати необхідну інформацію.

ЗОШ №30 має свій власний сайт (рис. 3.1)

<https://sites.google.com/view/znz30-chernigiv>

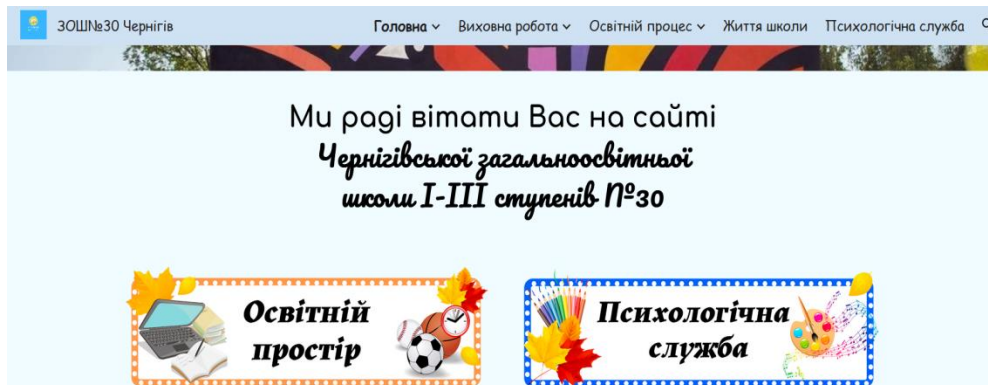

Рис.3.1 Сайт Чернігівської загальноосвітньої школи I-III ступенів№30

ЗОШ №30 підійшла до такого питання, як впровадження та застосування інформаційних технологій з боку серйозного науково-методичного підходу. В навчальному закладі було проведено дослідження ефективності використання мультимедійного супроводу навчальних занять, розроблена та затверджена програма інформатизації системи освіти школи.

Було проведено ряд семінарів, практичних занять з метою поширення досвіду з впровадження інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у навчально-виховний процес серед вчителів школи. На базі кабінетів з інформатики проведено консультації та навчання з використання ІКТ. Постійно здійснюється моніторинг досягнень учнів у навчанні, формування стійкої мотивації до навчання, формування інформаційної компетентності.

На нарадах та засіданнях педагогічної ради розглядаються питання інформатизації, забезпечення мультимедійного супроводу уроку та використання ІКТ в управлінській діяльності.

Створено тематичну медіатеку програмних педагогічних засобів навчання, яка постійно поповнюється.

В сьогоденні на уроках вчителі використовують як готові програмні педагогічні засоби, так і власні презентації розроблені в різних програмах (PowerPoint, Prezi, Impress та ін.), відеоматеріали електронні проєкти, забезпечуючи мультимедійний супровід на уроках та під час проведення позакласних, виховних заходів. Кожен із застосовуваних інформаційних компонентів в ЗОШ №30 має власні дидактичні можливості, які спрямовані на покращення навчально - виховного процесу:

- посилення мотивації навчання, зробити урок більш цікавим та привабливим для учнів;
- підвищення ефективності засвоєння матеріалу, його логічного викладу;
- реалізації міжпредметних зв'язків;
- стимулювання інтересів учнів до процесу отримання знань;
- урізноманітнення типів навчальних завдань та форм подання інформації;
- індивідуалізація та диференціація процесу навчання;
- застосування в навчанні ігрових прийомів;
- сприяє розвитку самостійності, творчих здібностей учнів, інтелектуальних здібностей

Отже, завдяки ефективному запровадженню інформаційних технологій в навчанні, учні мають змогу залучатися до спільних досліджень, пошуку та обробці потрібної інформації використовуючи різні електронні ресурси, а це в свою чергу нові знання та розвиток критичного мислення здобувачів освіти. Саме використання сучасних технічних засобів та інтернет ресурсів дає можливість значно покращити результати навчально-виховного процесу, діяльності закладу в цілому.

Найголовнішими аспектами розвитку у сфері інформаційно-комунікаційних досягнень є:

- різні способи аналітичного оброблення інформації,
- доступ до навчальної та наукової інформації,
- швидкість отримання потрібної інформації,
- можливість виходу в інформаційний простір,
- нові форми фіксації продуктів інтелектуальної власності.

Використання інформаційно-комунікаційних технологій у роботі викладача освітнього закладу дає можливість:

- підвищувати свій професійний рівень;
- самоосвіта;
- отримувати потрібну, новітню інформацію по темі, оновлювати навчальний та дидактичний матеріал;
- доступ до методичних розробок;
- приймати участь у професійних форумах, вебінарах, конкурсах;
- ділитись досвідом з іншими педагогами (колегами), з інших регіонів;
- отримувати кваліфіковані консультації та поради експертів;
- публікувати свої матеріали, та брати участь в їх обговоренні.

Керівництво закладу намагається створювати всі можливі умови для покращення організації навчання та використання інноваційних технологій під час уроків. Викладачі ЗОШ №30 активно впроваджують інформаційно комунікаційні технології, та максимально стараються використовувати наявне інформаційно-технічне забезпечення на своїх уроках, семінарах, педагогічних нарадах, виховних та позакласних годинах, проєктах та ін.

Сучасні інформаційно-комунікаційні технології в освітньо-інформаційному середовищі Чернігівської загальноосвітнього закладу №30 виконують такі функції:

- як засіб навчання (застосування мультимедійних навчальних курсів);

- технічний засіб автоматизації процесу навчальної діяльності здобувача освіти, що включена у пізнавальну, пошукову, дослідницьку роботу, який дозволяє швидко та якісно працювати з текстом, графічним, звуковим або відеодокументом, швидко знаходити та обробляти інформацію, ділитися інформацією із своїми однолітками;
- розвивання навичок із роботою сучасних інноваційних технологій, що в свою чергу розвиває пізнавальну, творчу активність особистості, що приводить до власних оригінальних рішень, як кінцевий результат роботи.

Використання комп'ютерних технологій на сьогоднішній день є необхідність для продуктивного рівня розвитку освіти.

Переваги використання комп'ютерних технологій в даному навчальному закладі можна поділити на 2 групи: технічні і дидактичні (рис.3.2).

Рис.3.2. Переваги використання інформаційних комп'ютерних технологій.

Для того щоб був ефективний освітньо-виховний процес здобувачів освіти, завдяки впровадження інформаційних комп'ютерних технологій, потрібно учнів навчати комп'ютерної грамотності, яка передбачає:

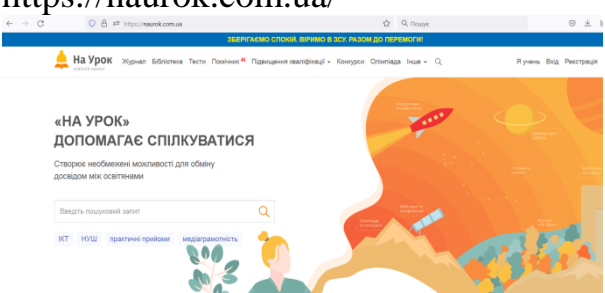
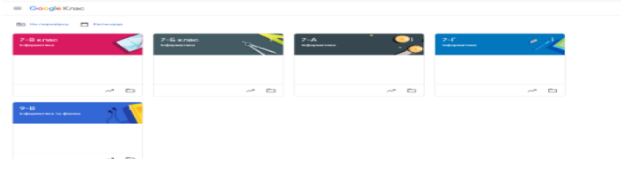
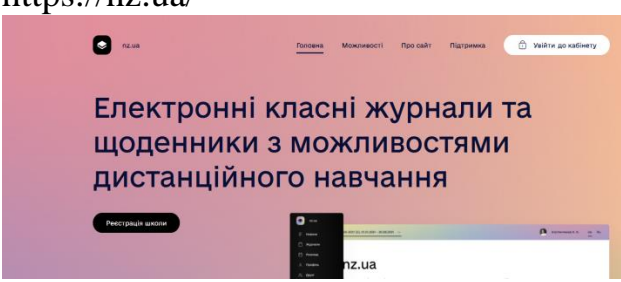
- вміння користуватися комп'ютером,
- вміння набирати та редагувати інформацію (текстову, графічну),
- вміння користуватися базами даних,
- вміння роздруковувати та сканувати інформацію на принтері,
- вміння скласти та надіслати електронний лист через мережу Інтернет,
- вміння зберігати інформацію з мережі на жорсткий або гнучкий диск та навпаки,
- працювати в системах Windows, Linux,
- вміння користуватися текстовими редакторами (Microsoft Notepad, Microsoft Word, LibreOffice та ін.)

В навчальному закладі серед учнів було проведено анкетування для перевірки інформаційно-комунікаційної компетентності учнів. Опрацювавши, отримали такі результати, що в освітньому закладі педагогами використовується різні освітні платформи, програми для покращення навчальної діяльності, особливо вони стали актуальними під час дистанційного навчання. Вони допомагають дітям краще закріпити та використати набуті знання.

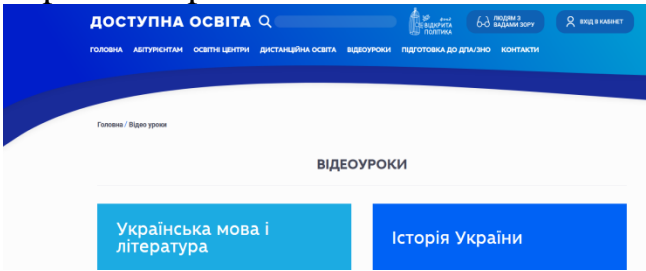

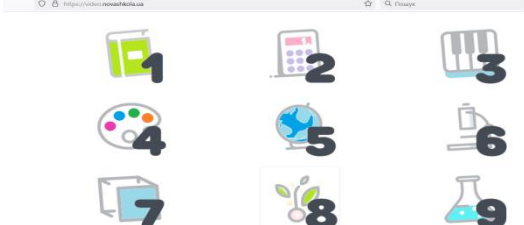
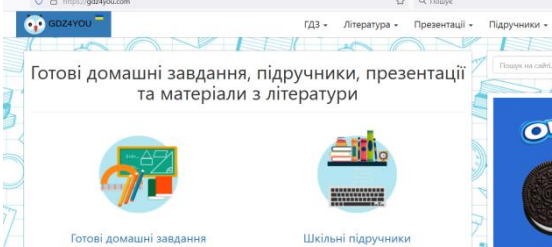

Основні освітні платформи, на які було звернено найбільшу увагу під час пошуку, подачі інформації в освітньому закладі, вказано в таблиці 3.1:

Таблиця 3.1

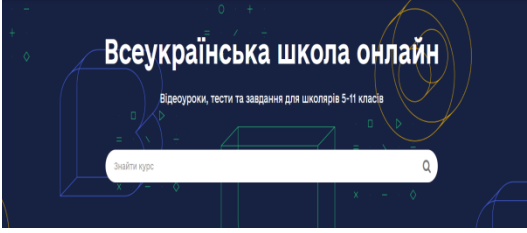

**Основні освітні онлайн платформи та сервіси які впроваджені в
ЗОШ №30**

Освітня платформа, сервіс	Сайт	Характеристика
Освітній проект «На урок»	https://naurok.com.ua/ 	Допомагає навчатися, розвиватися, знаходити, ділитися, обговорювати. Створювати необмежені можливості для обміну досвідом, професійного саморозвитку вчителів та вдосконалення знань учнів.
Мрія урок	https://mriya-urok.com/	Відео - уроки для школярів
Google клас GoogleClassro om		Безкоштовний веб-сервіс, створений Google для закладів освіти. Є мобільний додаток.
НОВІ ЗНАННЯ	https://nz.ua/ 	Електронні класні щоденники та журнали. Зручна система дистанційного навчання. Заклад освіти повинен бути приєднаним до системи "КУРС "Школа"".

продовження Таблиці 3.1

Доступна освіта	https://dostupnaosvita.com.ua/video-lessons 	Сучасний онлайн-ресурс для змішаного та дистанційного навчання учнів 5-11 класів з уроками та методичними матеріалами, що відповідають державній програмі.
Googlemet	https://meet.google.com/ 	Сервіс для безпечних онлайн конференцій
Нова школа	https://video.novashkola.ua/ 	YouTube канали, відео уроки для школярів 1-11 класів
GDZ4YOU	https://gdz4you.com/ 	Платформа, що допомагає в навчанні та містить велику кількість різної літератури
Отримання знань	https://disted.edu.vn.ua/courses/view/13 	Дистанційна підтримка освіти школярів

продовження Таблиці 3.1

<p>Всеукраїнська школа онлайн</p>	<p>https://lms.e-school.net.ua/</p> 	<p>Це платформа для дистанційного та змішаного навчання учнів 5-11 класів та методичної підтримки вчителів.</p>
<p>CodeCombat</p>	<p>https://intboard.ua</p> 	<p>Це платформа для вивчення інформатики учнів, створена, щоб опанувати комп'ютерні науки під час захоплюючої гри</p>

Щодо аналізу роботи і впровадження інноваційних методів в ЗОШ №30 можна зробити висновки, що інформаційні технології здатні стимулювати та розвивати творчий, пізнавальний інтерес учнів у пошуку та обробці інформації, аналізувати, здатність відбирати потрібну інформацію, перетворювати, зберігати та передавати її. Сприяє соціальній адаптації учнів.

Систематичне включення інформаційно-комунікаційних технологій в освітній процес навчального закладу забезпечує формування і розвиток інформаційно-комунікаційної культури як педагогічних працівників так і здобувачів освіти.

Адже саме вивчення окремих тем з різних дисциплін з використанням інноваційних технологій, комп'ютерної техніки та найсвіжішої інформації, в тому числі взятої з мережі Internet, є одним із способів оптимізації та урізноманітнення навчального процесу.

Тому професійна підготовка викладачів, їхня інформаційна культура та готовність до використання даних технологій вимагають особливої уваги та виступають гарантією впровадження інформаційно-комунікаційних

технологій в усі сфери діяльності суспільства [42]. Аналіз досліджень, який здійснювався нами в навчальному закладі з метою підвищення ефективності навчального процесу свідчить, що ця проблема завжди буде актуальною.

Проаналізувавши дані результати можемо стверджувати, що навчальний заклад прагне до впровадження нових інноваційних методів навчання в умовах комп'ютеризації освітнього процесу. Викладачі освіти постійно вдосконалюють свої знання і прагнуть мати високі результати, завжди намагаються йти з часом та бути саме тими вчителями за якими буде майбутнє. Також можна сказати, що уроки інформатики в умовах формування інформаційного суспільства дозволяють відобразити міжпредметні зв'язки з усіма предметами шкільного циклу. Активно використовуючи міжпредметні зв'язки, ми можемо створити умови для успіху всіх учнів не лише на уроках інформатики, а й з інших предметів. Використання міжпредметних зв'язків на уроках інформатики сприяє подальшому розвитку соціальних навичок учнів. До них належать організаційні навички та навички самоорганізації, встановлення пріоритетів і цілей, здатність використовувати весь потенціал глобального інформаційного суспільства та здатність до диференціації. Ключовим є навички соціального контакту.

ВИСНОВОК

Проаналізувавши усе вищевикладене, можна зробити наступні висновки та узагальнення. Формування інформаційної компетентності суттєво впливає на результативність навчання учнів. Під час аналізу навчальних досягнень за останні роки можна виявити підвищення рівня успішності учнів. Сучасний освітній процес передбачає від людини самодисципліну, відповідальність та навички самонавчання, а також самостійний пошук інформації протягом усього життя. Це сприяє розвитку таких особистісних якостей, як дослідницькі уміння, самостійність, критичне мислення, рефлексія власної діяльності та мотивація до професійного росту.

Формування інформаційної компетентності учнів відповідає основним вимогам якісної освіти, таким як орієнтація в світовому інформаційному просторі, вміння працювати з великим обсягом змінюючоїся інформації та володіння інформаційною культурою. Розвиток дослідницької культури не можливий без виваженого формування інформаційної культури учнів, яка виступає її ключовим елементом. Це сприяє ефективній роботі з інформаційними ресурсами, прискорює обробку та передачу інформації, а також сприяє правильному використанню даних.

Отже, сучасна освіта має за мету створення середовища, сприятливого для розвитку інформаційної культури особистості. Ця культура сприяє формуванню самостійного мислення, чуття нового, здатності відслідковувати та реагувати на зміни, а також умінню приймати рішення в складних та нестандартних ситуаціях. Важливо, щоб освічена особистість розуміла необхідність повного інформування для досягнення цих цілей. Учень повинен мати свідому мотивацію до постійного розширення свого професійного та культурного обсягу знань. Це також передбачає усвідомлення важливості відкритої системи знань, які здобуваються в освітніх закладах, та переконання в тому, що міцність та надійність знань

визначається лише постійним пошуком і критичною обробкою інформації на протязі всього життя.

Результатом дослідження в Чернігівському загально навчальному закладі №30 є те, що більшість педагогів використовують в своїй роботі інновації в нових комп'ютерних технологіях. В ході дослідження виявилось, що більшість дітей беруть інформацію з інтернет ресурсів. Завдяки ефективному запровадженню інформаційних технологій в навчанні, учні мають змогу залучатися до спільних досліджень, пошуку та обробці потрібної інформації використовуючи різні електронні ресурси, а це в свою чергу нові знання та розвиток критичного мислення здобувачів освіти. Використання сучасних технічних засобів та ресурсів Інтернету можуть суттєво покращити результати навчально-виховного процесу та в цілому діяльності закладу.

Основні складові успіху для здійснення інноваційної діяльності педагоги вбачають в наполегливості та впевненості в собі та досягненні мети. Важливо зауважити, що інноваційний потенціал навчального закладу визначається його здатністю створювати та впроваджувати нововведення. Готовність майбутнього вчителя до інноваційної діяльності є доброю характеристикою, яка охоплює розуміння цінності інновацій, знання методології, теорії та практики педагогічної інновації, визначення оптимальних методів інноваційної педагогічної діяльності, оцінку власних можливостей у контексті труднощів, пов'язаних з впровадженням педагогічних інновацій та необхідністю досягнення високих результатів у професійній діяльності. Підсумовуючи отримані результати, можна визначити, що навчальний заклад прагне до інтеграції інноваційних методів навчання в умовах комп'ютеризації освітнього процесу. Педагоги під керівництвом адміністрації постійно вдосконалюють свої знання і прагнуть мати високі результати, намагаються йти в ногу з часом та бути саме тими вчителями за якими буде майбутнє.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Інформаційна-культура [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Інформаційна-культура>
2. Інформаційна культура. [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://jure.in.ua/tema-3-informatsijna-kultura/>
3. Гайдай, Л.М. Інформаційно-методичне забезпечення навчального процесу// Управління школою.-2009.-№ 10.-С. 16-18
4. А. Б. Когарян, Н.І. Гущина. Виховання культури користувача Інтернету. Безпека у всесвітній мережі.— Київ, 2011.— 100с.
5. Жалдак М.І., Рамський Ю.С. Державний стандарт загальної середньої освіти в Україні. Освітня галузь “Математика”. Інформатика. Проект. – Київ: Генеза, 1997. – С. 48-59.
6. Жалдак М.І. Основи інформаційної культури вчителя // Використання нової інформаційної технології в навчальному процесі: Зб.наук. праць – К., РНМК, 1990.
7. Ларцов В.С. Соціокультурний генезис особистості. – К. Прінт-експрес, 2002.– 360 с.
8. Левшин М. Педагогічна сутність поняття "інформаційна культура особистості"// Вища освіта України. – 2002. – №3. – С. 67-74.
9. Локтюшина Е.А., Петров А.В. Комп'ютери в школі. – В: Перерва, 2001. –144 с. 8. Поліщук В.В. Культурологія. – М.: Гардарики, 1998. – 446 с.
10. Єрмаков «Компетентнісний потенціал проектної діяльності/ І.Г.Єрмаков //Проектна діяльність у школі К., Шкільний світ,-2006-с.5-18
11. Взаємодія учня і вчителя у площині проектної діяльності :матеріали творчої групи педагогів Волинської області// Проектна діяльність у школі /упорядк Голубенко-К.: Шкільний світ.-с 38-51
12. Гуревич Р. Формування інформаційної культури майбутнього фахівця. // Педагогіка і психологія професійної освіти: результати досліджень [зб. наук. праць] / За ред. І.А. Зязюна, Н.Г. Ничкало.- К., 2003. С. 354-360.

13. Баловсяк Н. Історико-педагогічний аналіз виникнення «інформаційна компетентність» / Н.В. Баловсяк // Динаміка наукових досліджень 2004: Тези доповідей II Міжнародної науково-практичної конференції. - Дніпропетровськ, 2004. Том 25. - С.12-17.
14. Гуревич Р.С, Кадемія М.Ю. Інформаційно-комунікаційні технології у навчальному процесі: посібник для педагогічних працівників і студентів педагогічних вищих навчальних закладів. - Вінниця: ДОВ "Вінниця", 2002. -116 с.
15. Сучасні інформаційні засоби навчанням Навчальний посібник / ПК. Р.С. Гуревич, Л.Л. Коношевський, О.В. Шестопалюк. - Вінниця: ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 2004. - 535 с
16. Пінаєва О.Ю Інформатизація освіти та її застосування в навчальному процесі //Актуальні проблеми трудової і професійної підготовки молоді. - Вінниця, - 2004. - Вип. 10. - С. 150-151.
17. Всемирнаяэнциклопедия: Философия / Главн. науч. ред. и сост. А.А Грицанов. – М.: АСТ, Мн.: Харвест, Современныйлитератор, 2001. – 1312 с.
18. Полищук В.В. Культурология. – М.: Гардарики, 1998. – 446 с.
19. Семенюк Э. П. Информационныйподход к познаниюдействительности / Э. П. Семенюк. – К. : Наук. думка, 1988. – 240 с.
20. Коломієць А.М., Лапшина І.М., Білоус В.С. Основи інформаційної культури майбутнього вчителя. Навчально-методичний посібник. – Вінниця: ВДПУ, 2006. – 88 с
21. Медведєва Є. А. Концептуальна модель інформаційного навчання користувачів / Є. А. Медведєва // Бібліотечний вісник. – 1997. – № 2. – С. 4–7.
22. Розенберг Н. М. Проблеми вимірювань в дидактиці / Н. М. Розенберг. – Київ: Вища школа, 1979. – С. 3 – 19.

23. Цимбалюк В. С. Інформація як об'єкт правовідносин та предмет наукового пізнання у правознавстві / В. С. Цимбалюк // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2007. – № 10. – С. 62 – 69.
24. Пушкарьова Т. Інформаційно-комунікаційна компетентність – важливий чинник формування світогляду учнів / Т. Пушкарьова // Рідна школа. – 2010. – № 9. – С. 9 – 12.
25. Сидоркін Є. Формування інформаційної компетентності учнів засобами комп'ютерних технологій / Є. Сидоркін // Рідна школа. – 2014. – № 4/5. – С. 53 – 56.
26. Шпітко В. Формування інформаційної компетентності на уроках інформатики / В. Шпітко // Інформатика. Шкільний світ. – 2009. – № 33/34(верес.). – С. 3 – 5.
27. Ключові освітні компетентності // Сучасна школа України. Сер. Шкільний світ. – 2016. – № 1(січ.). – С. 51 – 58.
28. Бургин М. Информация как природный и технологический феномен // Інформація та нові технології. – 1966. – №1. – С. 2-5
29. Нестеров А.В. Философия информации // НТИ. Сер.1. – 2000. – №2. – С. 1-9
30. Співаковський О.В. Інформаційно-комунікаційні технології в початковій школі : навчально-методичний посібник для студентів напряму підготовки «Початкова освіта» / О.В.Співаковський, Л.Є.Петухова, В.В.Коткова. – Херсон, 2011. – 267 с.
31. Москалева И.С., Голубева С.К. Использование комп'ютерних технологій для професійної підготовки учителів іноземної мови // Иностранные языки в школе, 2005. – №1. – С.83-87
32. Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ столітті // Педагогічна газета, 2001. – 7 липня. – С. 4-6
33. Гуревич Р. Інтернет і його соціальні мережі в сфері освіти: напрями використання [Електронний ресурс] / Р. Гуревич / Зб. наук. пр. III

Міжнар. наук.-практ. конф. «Інформаційно-комунікаційні технології в сучасній освіті: досвід, проблеми, перспективи» – С. 52-56. – Режим доступу: http://ubgd.lviv.ua/konferenc/kon_ikt/plen_zasid/Gurevuch.pdf.

34. Вісник НТУ «ХП» № 19(1295) 2018

35. Інформатика: підруч.для 10-го 1-74 (11-го) кл. закл. заг. серед. освіти/ Й.Я. Ривкінд [та ін.] – Київ: Генеза, 2018. -144 с.

36. Палеха Ю.І., Палеха О.Ю., Горбань Ю.І.П. Інформаційна культура: навч. посіб. За ред. Ю.І. Палехи. Київ: Видавництво Ліра-К, 2020. 400 с.

37. Інформаційна культура в Україні: правовий вимір. Монографія К. І. Беляков, С. Г. Онопрієнко , І. М. Шопіна : за заг. ред. К. І. Белякова.- К.: КВІЦ, 2018. – 168 с.

38. Інформаційна культура [Електроний ресурс]: https://pidru4niki.com/77080/kulturologiya/informatsiyna_kultura

39. Шехавцов М. О. Формування інформаційної культури студентської молоді в умовах інформаційно-гібридної війни : дис. док. філософ.: 015. Старобільськ, 2021. 277 с.

40. Грипич С. Н., Буравкова Л. М. Інформаційна культура: теоретичні засади та досвід : навч. посіб. / за заг. ред. С. Н. Грипич. Рівне: Зень О., 2017. 366 с.

41. Палеха Ю. І., Палеха О. Ю., Горбань Ю. І. Інформаційна культура: навч. посіб. / за заг. ред. проф. Ю. І. Палехи. Київ : Ліра-К, 2020. 400 с

42. Бартків О. Готовність педагога до інноваційної професійної діяльності / Бартків О. // Проблеми підготовки сучасного вчителя № 1, 2010. – С. 52-58.

43. М.О.Антонченко. Інформаційна культура як складова загальнолюдської культури. [Електроний ресурс]. – Режим доступу: https://fi.npu.edu.ua/files/Zbirnik_KOSN/2/25.pdf

44. Формування інформаційної культури учнів загальноосвітніх навчальних закладів: Наук.-метод. рек. / АПН України. ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського; Упоряд. А.І. Рубан; Наук. консультант Я.О. Чепуренко; Наук. ред.: П.І. Рогова, В.І. Лутовинова; Рецензент Є.А. Медведєва; Літ. ред. Л.І. Стельмах; Відп. за вип. І.І. Хемчян.– К., 2005. – 117 с.

45. Всесвітній день інформації. [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.hsa.org.ua/blog/vsesvitnij-den-informatsiyi-world-information-day-26-lystopada>

46. Формування цифрової культури як результат розвитку культури інформаційного суспільства. Кириченко М. [Електроний ресурс]. – Режим доступу: https://old-zdia.znu.edu.ua/gazeta/mnkonf_34.pdf

47. Інформаційна культура як важливий елемент базової культури учнів старших класів. [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <https://naurok.com.ua/informaciyna-kultura-yak-vazhliivy-element-bazovo-kulturi-uchniv-starshih-klasiv-356561.html>

48. Формування інформаційної культури учнів у шкільній бібліотеці. [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <https://naurok.com.ua/formuvannya-informaciyno-kulturi-uchniv-v-shkilniy-biblioteci-211843.html>

49. Закон України про освіту. [Електроний ресурс]. – Режим доступу: https://urist.com.ua/download_act/pro_osvitu

50. Інформаційна культура як складова загальнолюдської культури. М.О. Антонченко. [Електроний ресурс]. – Режим доступу: https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/34122/Antonchenko_161-166.pdf?sequence=1

51. Використання новітніх засобів навчання у вивченні іноземної мови студентами немовних ВНЗ. С.С.Кухарьонюк. [Електроний ресурс]. – Режим доступу: [https://Kukharyonok_doc_4.pdf\(zu.edu.ua\)](https://Kukharyonok_doc_4.pdf(zu.edu.ua))

52. Використання новітніх інформаційних технологій навчання у вивченні іноземної мови. [Електроний ресурс]. – Режим доступу:

<https://naurok.com.ua/vikoristannya-novitnih-informaciynih-tehnologiy-navchannya-u-vivchenni-inozemno-movi-270568.html>

53. Інформаційна культура як об'єкт інформаційного права. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uristinfo.net/2011-01-16-19-18-47/237-osnovi-informatsijnogo-prava-ukrayini-tsimbaljuk-/6390-informatsijna-kultura-jak-obekt-informatsijnogo-prava.html?src=inv_ebtn_355410&start=1

54. Інформатика : підруч. для 8 кл. закл. загал. серед. освіти / [О. О. Бондаренко, В. В. Ластовецький, О. П. Пилипчук, Є. А. Шестопапов]. — Харків : Вид-во «Ранок», 2021. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.miyklas.com.ua/p/informatica/8-klas/opratciuvannia-ob-yektiv-multimedia-445439/poniattia-multimedia-koduvannia-audio-ta-videodanikh-445127/re-74f2254d-f639-49b4-886e-c27287685c81>

55. Теоретико-прикладні аспекти формування інформаційної культури керівника загальноосвітнього навчального закладу : монографія / Л. М. Калініна. – К. : Педагогічна думка, 2012.– с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [https://lib.iitta.gov.ua/1992/1/12-72\(6\)druk_KJM_mogorafiya_4+Информ_культура.pdf](https://lib.iitta.gov.ua/1992/1/12-72(6)druk_KJM_mogorafiya_4+Информ_культура.pdf)

56. Інформаційна культура як новий тип культури інформаційного суспільства. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://elbib.in.ua/informatsiy-na-kultura-yak-noviy-tip-kulturi-informatsiynogo-suspilstva-informatsiy-na.html>

57. Інформатика (Рівень стандарту): підруч. для 10-11-го кл. загальноосвіт. навч. закл. / Й. Я. Ривкінд [та ін.]. — Київ : Генеза, 2018. — 288 с. : іл.

58. Інформаційна культура особистості: історико-педагогічний аналіз. Л.Л. Макаренко. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://chasopys.ps.npu.kiev.ua/archive/53-2016/24.pdf>

59. Інформаційна культура: навч. посібн. / за заг. ред. проф.Палехи Ю.І. Київ :ВидавництвоЛіра-К, 2020. 400 с.[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.researchgate.net/publication/351374342>

60. Інноваційні технології навчання: Навч. посібн. для студ. вищих технічних навчальних закладів / [Кол. авторів; відп. ред. Бахтіярова Х.Ш.; наук. ред. Арістова А.В.; упорядн. словника Волобуєва С.В.]. – К.: НТУ, 2017. – 172 с.[Електроний ресурс]. – Режим доступу: <https://ukreligieznavstvo.wordpress.com/2019/01/18/itn>

61. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. пр. / [редкол.: А.В. Сущенко (голов. ред.) та ін.]. Запоріжжя : КПУ, 2020. Вип. 72. 144 с. Т. 1.

62. Млавець Ю.Ю. Методика навчання інформатики (конспект лекцій для студентів факультету суспільних наук). – Ужгород: ДВНЗ “УжНУ”, 2021. – 57 с.